

Temanotat

**Sudan: Handlingsrom for regime-
kritisk politisk aktivisme**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Sudan: Handlingsrom for regimekritisk politisk aktivisme**

SUMMARY

The scope of political activity critical of the regime is restricted in Sudan, especially for parties and groups working for a more pluralistic society. Conditions for oppositional activists have deteriorated since South Sudan got its independence in July 2011. Sudanese security forces have used brutal means to stop waves of popular demonstrations in June-July and September-October 2012, and in September-October 2013. The main instrument of political oppression is the National Intelligence and Security Service (NISS), which uses a range of forceful means to restrict political activity and freedom of speech. Political activity inside Sudan is not the sole focus of the Sudanese regime, which also tries to limit such activity among Sudanese abroad through monitoring exile communities. Although there is no concrete evidence to support that forced returnees to Sudan face problems with security forces, Landinfo can see no reason why Sudanese authorities should differentiate between political activities outside and inside Sudan, provided their aim is to change the political situation in Sudan in ways threatening president Umar al-Bashir's regime.

SAMMENDRAG

Handlingsrommet for regimekritisk politisk aktivitet er begrenset i Sudan, særlig for partier og grupper som arbeider for et mer pluralistisk samfunn. Forholdene for opposisjonelle aktivister har blitt verre siden Sør-Sudan ble en selvstendig stat juli 2011. Sudanske sikkerhetsstyrker brukte brutale maktmidler for å slå ned på demonstrasjonsbølger i juni-juli og september-oktober 2012, og i september-oktober 2013. Den nasjonale etterretnings- og sikkerhetstjenesten (NISS) er hovedinstrumentet brukt til politisk undertrykkelse, og NISS bruker en rekke maktmidler for å hindre politisk aktivitet og ytringsfrihet. Ikke bare politisk aktivitet inne i Sudan er i fokus, regimet forsøker også å begrense slik virksomhet blant sudanere i utlandet gjennom overvåkning av eksilmiljøer. Selv om det ikke foreligger konkret informasjon om at tvangsreturnerte sudanere møter problemer med hjemlandets sikkerhetsstyrker, legger Landinfo til grunn at sudanske myndigheter ikke vektlegger om politisk aktivitet foregår i eller utenfor Sudan, så lenge målet med virksomheten er å endre politiske forhold i Sudan på måter som truer regimet til president Umar al-Bashir.

INNHold

1. Innledning	6
1.1 Regimekritisk politisk aktivitet i Sudan	6
2. Endringer siden Sør-Sudans statsetablering	7
2.1 Generell tilstramming	8
2.2 Bekymring for mer brutal behandling av kvinnelige aktivister	8
2.3 Splittelser innen National Congress Party (NCP)	9
2.4 Forholdet mellom liberale opposisjonelle og ytterliggående islamister	9
3. Demonstrasjoner sommeren 2012 og seinere	10
3.1.1 <i>Organisering blant ungdomsaktivister</i>	10
3.1.2 <i>Regimets reaksjoner på demonstrasjonene</i>	11
3.1.3 <i>Demonstrasjonene høsten 2012</i>	12
3.1.4 <i>Demonstrasjonene september 2013</i>	13
4. Maktmidler brukt mot regimekritikere	13
4.1 Innkalling og avhør hos etterretnings- og sikkerhetstjenesten	14
4.2 Restriksjoner på organisasjonsarbeid	14
4.3 hindring av seminarer, pressekonferanser, politiske møter og lignende	14
4.4 Problemer med grupper tilknyttet NCP	15
4.5 Aktivister hindret i å reise utenlands	15
4.6 Pågripelser av og voldsbruk mot demonstranter	15
4.7 Pågripelser av aktivister	16
4.8 Overvåking og infiltrasjon	17
4.8.1 <i>Praktiske aspekter ved overvåkingen</i>	17
4.8.2 <i>Etterretningens oversikt over opposisjonell aktivitet</i>	18
4.8.3 <i>Hvem som blir objekter for overvåking</i>	18
5. Presse- og ytringsfrihet	19
5.1 Hindring av distribusjon av aviser og magasiner	19
5.2 Forhåndssensur av redaksjonelt stoff før trykking	20
5.3 Bruk av lovverk mot ærekrenkelser og «falske nyheter»	20
5.4 Pressefolk hindret i å utføre arbeidet sitt	20
5.5 Innkalling og avhør hos NISS brukt som kontrollmiddel mot pressefolk	21
5.6 Pågripelser av pressefolk	21
5.7 Voldsbruk mot pressefolk	21
5.8 Blokkering av nettaviser	22
5.9 Restriksjoner på utenlandsk presses arbeid i Sudan	22

6. Politisk aktivitet i eksil.....	22
6.1 Sudanske eksilmiljøer.....	22
6.2 Politisk aktivitet i eksilmiljøer.....	22
6.3 Sudanske sikkerhetsmyndigheters syn på politisk aktivitet i eksil.....	23
6.3.1 Sudanske sikkerhetsmyndigheters syn på aktivitet i utlandet innenfor politiske organisasjoner som støtter væpnet kamp mot regimet.....	23
6.4 Overvåking av sudanske eksilmiljøer.....	23
6.5 Mulige følger av politisk aktivitet i utlandet ved retur til Sudan.....	24
6.5.1 Manglende informasjon om forhold for tvangsreturnerte.....	25
7. Referanser.....	26

1. INNLEDNING

Dette temanotatet avgrenser seg til handlingsrommet for fredelig regimekritisk politisk aktivitet. Det sudanske regimets konflikt med væpnede opprørsgrupper blir tatt opp i et annet temanotat, som utreder forholdene for grupper med tilknytning til konfliktområdene Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen (Landinfo 2013).

Kildegrunnlaget for notatet er en kombinasjon av omfattende skriftlig materiale og informasjon fra møter med lokale kilder innhentet på tjenestereiser til Khartum/Ummdurman i april-mai 2008 og september-oktober 2012. Alle Landinfos kilder var enige om at handlingsrommet for regimekritisk politisk aktivisme i Sudan har blitt betydelig mindre siden Sør-Sudan ble etablert som egen stat 9. juli 2011, og de fleste kildene ba om å få være anonyme.¹ Vi har også valgt å anonymisere flere av kildene som ga oss tillatelse til å sitere dem åpent i 2008, siden forholdene for aktivister har endret seg til det verre siden da.

1.1 REGIMEKRITISK POLITISK AKTIVITET I SUDAN

Det er viktig å understreke at når Landinfo snakker om regimekritisk politisk aktivitet i Sudan i dette notatet, så er aktiviteten ikke avgrenset til den som skjer innenfor politiske partier eller grupperinger, men omfatter all virksomhet som kritiserer regimets politikk og som søker å påvirke samfunnsutviklingen i landet. Nærmest all organisasjonsaktivitet er dermed også med i definisjonen.

Mange av de regimekritiske aktivistene og organisasjonene skiller seg ideologisk fra National Congress Party-regimet, mens andre helt eller delvis deler NCPs islamistiske grunnsyn (men er kritiske til regimet fordi det ikke lever opp til sine egne politiske prinsipper). I dette notatet avgrenser vi oss primært til handlingsrommet for regimekritiske aktivister som ikke har en islamistisk fundert ideologisk basis.²

Sudanere generelt, og dem med utdanning utover barneskolenivå spesielt, er gjennomgående svært politisk engasjerte. I et land hvor folk flest har begrenset innflytelse over samfunnsutviklingen, og hvor mange stiller seg svært kritiske til skjevfordelinger i samfunnet og til regimets politikk på en rekke plan (ikke minst de pågående væpnede konfliktene med grupper i flere deler av landet, jf. Landinfo 2013), er det ikke overraskende at engasjementet er stort. Likevel er visse samfunnssjikt spesielt politisk aktive i Sudan, som i andre samfunn – dette gjelder særlig de øvre sosiale lag og studentkretser.

Som ungdomsaktivister Landinfo møtte i Khartum i oktober 2012 påpekte: mange fattige sudanere tør ikke drive regimekritisk politisk virksomhet, fordi de potensielle kostnadene er så store, både økonomisk og menneskelig.³ En konsekvens av dette, og av den generelt sterke sentraliseringen i Sudan, er at det aktive opposisjonsmiljøet i

¹ I 2008 var det diplomater og representanter for internasjonale organisasjoner som ba om å få uttale seg anonymt, mens sudanske aktivister jevnt over uttalte seg åpent.

² Det innebærer at vi heller ikke tar for oss salafist-grupper, annet enn sporadisk som kontrast til aktivistene vi har fokus på.

³ Som eksempel holdt de fram studenter fra lave sosiale lag, som bare har muligheten til å studere fordi hele storfamilien har spleiset på å dekke utgiftene. Studenter i en slik situasjon tør ofte ikke å ta sjansen på politisk aktivitet som kan sette storfamiliens investering i dem i fare.

landet særlig er konsentrert om hovedstaden, og at mange aktivister altså kommer fra øvre samfunnslag.

Et annet viktig trekk ved opposisjonsmiljøene, kanskje i særdeleshet i hovedstadsområdet, er at enkeltpersoner ofte er aktive både partipolitisk og i én eller flere organisasjoner. Alle slike roller kan oppleves som truende fra regimets ståsted, både hver for seg og i sum. Det er greit å ha i mente at når rapporter om menneskerettighetsbrudd mot aktivister i Sudan nevner folks tilhørighet til én bestemt organisasjon, så er dette ofte bare én av flere roller de har, og forsøk fra regimet på å hindre regimekritisk aktivitet behøver ikke bare dreie seg om den virksomheten de driver innenfor den organisasjonen som er framhevet.

2. ENDRINGER SIDEN SØR-SUDANS STATSETABLERING

Sør-Sudan ble etablert som egen stat 9. juli 2011. Det innebar markante endringer på mange plan, siden Sudan ikke lenger blir styrt i tråd med den såkalte helhetlige fredsavtalen (Comprehensive Peace Accord – CPA), som ble undertegnet av det sudanske regimet og SPLM⁴ i januar 2005. I henhold til CPA ble Sudan styrt av en samlingsregjering i det meste av perioden fra 2005 fram til delingen i juli 2011. Under Landinfos reise til Khartum i april-mai 2008 var kildene våre gjennomgående klare på at fredsavtalen hadde ført til et større handlingsrom for politisk opposisjon og diskusjon sammenlignet med forholdene før CPA ble implementert. Under reisen i september-oktober 2012, et drøyt år etter delingen, var kildene like klare på at forholdene hadde endret seg markant i retning av slik de var før CPA. Mange trakk fram delingen i juli 2011 som et vannskille, men også den internasjonale straffedomstolens arrestordre på president Umar al-Bashir i mars 2009 (BBC News 2009) ble nevnt.

Endringene har gitt seg flere utslag:

- Regimet har igjen begynt å omtale Sudan som en stat med en homogen arabisk og muslimsk identitet, og underkommuniserer det etniske og religiøse mangfoldet i befolkningen (for mer om identitetsforståelse i Sudan, se Landinfo 2013, del 2).
- Regimet slår hardere ned på politisk virksomhet som oppleves som truende, ikke minst ved bruk av den nasjonale etterretnings- og sikkerhetstjenesten (NISS).⁵
- Ytterliggående islamistiske grupper, også jihadistiske, har fått større betydning. Regimet presses av salafister og andre strømninger som er enda mer konservative enn regimet.

⁴ Southern Peoples' Liberation Movement, som gjennom sin hær SPLA (Southern Peoples' Liberation Army) var i væpnet kamp med sentralmakten i Khartum 1983-2005.

⁵ De formelle rammebetingelsene for NISS' virksomhet har imidlertid ikke endret seg vesentlig. Den nye nasjonale sikkerhetsloven som trådte i kraft i februar 2010 viderefører for eksempel prinsippet fra tidligere lovgivning om at NISS-personell aldri kan straffeforfølges for handlinger gjort i tjeneste (Amnesty 2010, s. 22). Den nasjonale sikkerhetsloven er tilgjengelig på nett i en uoffisiell oversettelse til engelsk (NSA 2010).

2.1 GENERELL TILSTRAMMING

De sudanske kildene Landinfo snakket med i september 2012 trakk gjennomgående paralleller mellom innskrenkningen av handlingsrommet for politisk aktivisme og den generelle innstramningen av handlingsrommet for befolkningen generelt. I den forbindelse trakk flere fram at det er sterkere restriksjoner på religiøs frihet og kvinners handlingsrom etter at Sør-Sudan ble etablert som selvstendig stat i juli 2011 enn det var i perioden fra 2005 til delingen.⁶

Enkelte lokale organisasjoner opplyste til Landinfo at de kjente til flere tilfeller av at opposisjonelle har forlatt Sudan av frykt for egen sikkerhet.

2.2 BEKYMNING FOR MER BRUTAL BEHANDLING AV KVINNELIGE AKTIVISTER

Flere kilder Landinfo møtte i september-oktober 2012 ga uttrykk for bekymring over at i løpet av de siste årene, har politisk aktive kvinner i større grad blitt utsatt for nedverdiggende behandling enn hva som var tilfelle tidligere – selv på 1990-tallet⁷. Kildene understreket at i et så konservativt samfunn som Sudan, hvor fokuset på kvinners ærbarhet er svært stort, vil bare muligheten av at en kvinne kan være utsatt for seksuelle overgrep kunne ha store konsekvenser for både hennes eget og familiens omdømme.

Amnesty beskrev NISS' behandling av kvinnelige aktivister i hovedstadsområdet slik i 2010:

Women human rights defenders in Khartoum for instance are seldom detained and tortured. They suffer instead from forms of harassment and intimidation, including being closely monitored and followed by NISS agents, having NISS agents visit their offices, and receiving text messages and phone calls by NISS (Amnesty 2010, s. 37).

Flere lokale kilder har påpekt overfor Landinfo at det i stor grad har vært kvinnelige aktivisters bakgrunn fra høyere samfunnslag som har skjermet dem mot brutal behandling (kvinner fra lavere samfunnslag og/eller med bakgrunn fra utkantområder av landet har vært utsatt for verre forhold i mange år, særlig i områder med væpnet konflikt, jf. Landinfo 2013). Denne skjermingen mot forvaring og brutal behandling har til dels falt bort siden Amnesty ga ut sin rapport i juli 2010. Blant annet ble en rekke kvinnelige opposisjonelle satt i langvarig forvaring sommeren 2012 (ACHPR 2012), og forholdene i forvaring var delvis svært kummerlige (møte med sudansk politiker, oktober 2012).⁸

⁶ For eksempler på restriksjoner på religiøs frihet, se ACJPS 2012c, s. 22-23; ACJPS 2012g, s. 27; ACJPS 2013a, s. 4-5 og ACJPS 2013c, s. 11-12.

For eksempler på lovverk om offentlig orden brukt for å hindre kvinners individuelle frihet, se Amnesty 2010, s. 37-41; ACJPS 2012e, s. 18-20; ACJPS 2012g, s. 6-7; ACJPS 2012h, s. 21; ACJPS 2013a, s. 18; ACJPS 2013b, s. 5-6 og ACJPS 2013c, s. 10-11.

⁷ Flere sudanske kilder var av den mening at selv om undertrykkelsen av politisk aktivitet er blitt verre etter delingen enn den var i perioden fra fredsavtalen nord-sør ble undertegnet i 2005 fram til delingen, så var forholdene på 1990-tallet gjennomgående enda verre enn de er i dag.

⁸ Flere kilder opplyste at det skulle publiseres en egen rapport i løpet av høsten 2012 om de kvinnelige aktivistene som ble satt i forvaring (jf. Girifna 2012), men Landinfo har ikke vært i stand til å finne noen slik publisert rapport ved nettsøk.

2.3 SPLITTELSE INNEN NATIONAL CONGRESS PARTY (NCP)

Konflikter innenfor NCP er ikke noe nytt fenomen (se for eksempel Crisis Group 2011; Crisis Group 2012, s. 9-14; ACJPS 2013a, s. 8), men flere kilder understreket at dette fenomenet tiltar. Én kilde påpekte overfor Landinfo at en ikke må se NCP som noe tradisjonelt politisk parti, men heller som en slags sammenslutning av politiske grupper, som delvis er uenige om ulike spørsmål. En annen mente at NCP kan deles inn i tre grupper; en rigid kjerne av isolasjonister som ikke ser noen grunn til endring, en gruppe som vil finne kompromisser med andre etablerte politiske partier, og en tredje gruppe som mener NCP bør overlate makten til andre. President Bashir tilhører den rigide fraksjonen (møter i Khartum, oktober 2012).

2.4 FORHOLDET MELLOM LIBERALE OPPOSISJONELLE OG YTTERLIGGÅENDE ISLAMISTER

Bashir-regimet og NCP blir ikke bare utfordret av liberale politiske krefter med fokus på demokrati og pluralisme eller av tradisjonelle politiske strømninger knyttet til sufi-brorskapene (som DUP og Umma-partiet), men også av islamister som står for en enda mer konservativ politisk linje enn NCP – særlig salafist-grupper.

For å vise at regimet gir betydelig større handlingsrom til disse aktivistene, brukte flere kilder de salafist-dominerte demonstrasjonene mot Tysklands, Storbritannias og USAs ambassader i september 2012 som eksempel.⁹ Selv om det ble meldt om to eller tre døde sivile og politiet rapporterte at 50 politifolk ble skadd under demonstrasjonene, later det ikke til å ha vært arrestert noen demonstranter (ACJPS 2012h, s. 8-9). Det var kjent for regimet i forkant at det var blitt oppfordret både til demonstrasjoner og storming av vestlige ambassader, og likevel ble det ikke gjort tiltak for å hindre dem. Flere tusen demonstranter ankom ambassadestrøket i Khartum i leide busser,¹⁰ som først tok dem til Tysklands og Storbritannias ambassader (som ligger vegg i vegg). Etter at flere demonstranter hadde tatt seg inn der og ramponert deler av bygningene, fikk de gå om bord i bussene igjen, som tok dem videre til USAs ambassade.

En rekke av Landinfos kilder understreket at manglende inngripen mot disse demonstrantene var et tegn på at handlingsrommet til politiske krefter som er mer konservative enn regimet er betydelig videre enn for dem som ønsker å ta Sudan i en mer pluralistisk, liberal retning.¹¹ Videre mente noen kilder at salafist-grupper i en del sammenhenger er nyttige for regimet, siden de gir betydelig motstand til liberale politiske krefter i samfunnsdebatten og under demonstrasjoner. Å gi salafistgrupper en forholdsvis fri mulighet til å demonstrere, kan gjøre at liberale grupper lar være å gå ut i gatene av frykt for voldelige angrep fra konservative, ytterliggående motstandere uten at regimets sikkerhetsstyrker griper inn. (Se Crisis Group 2012, s. 14-16 for mer om regimets forhold til salafist-grupper.)

⁹ Demonstrasjonene var en protest mot den antiislamske filmen *The Last Prophet*, som det også ble demonstrert mot i flere andre arabiske og muslimske land (se Lohne 2012).

¹⁰ Rapporter tyder på at det var sudanske myndigheter som organiserte transporten av disse demonstrantene (Crisis Group 2012, s. 15).

¹¹ Se ACJPS 2012h, s. 8-9 for mer informasjon om demonstrasjonene.

3. DEMONSTRASJONER SOMMEREN 2012 OG SEINERE

Sommeren 2012 var det en stor bølge demonstrasjoner i en rekke byer i Sudan, blant andre Khartum/Ummdurman, al-Qadarif, al-Ubayd, Kassala, Sinnar, Shandi, Port Sudan, Nyala og Hasahisa. African Centre for Justice and Peace Studies (ACJPS) opplyser at den første av disse demonstrasjonene fant sted 16. juni på Khartum-universitetet (2012g, s. 1).¹² Ungdomsaktivistene som Landinfo møtte i Khartum i oktober 2012 var opptatt av at disse demonstrasjonene på mange måter innebar et brudd med den etablerte politiske opposisjonen, og at de handlet om allmenn misnøye med økonomiske nedgangstider og politisk undertrykkelse, men i svært liten grad om rivalisering mellom etablerte politiske partier og strømninger i Sudan.

Vestlige diplomater mente regimets linje mot demonstrasjonene delvis kunne forklares med den forholdsvis brede sympatien i befolkningen generelt for synspunktene demonstrantene ga uttrykk for, og at demonstrantene derfor ikke ble slått like hardt ned på som mer etablerte politisk opposisjonelle. De påpekte også at demonstrasjonene i Sudan hadde et større fokus på økonomiske temaer som prisstigning enn hva som var vanlig ellers i den arabiske verden under den arabiske våren fra 2011 og utover (møter i Khartum, september-oktober 2012).¹³

3.1.1 Organisering blant ungdomsaktivister

Det kan virke som om ungdomsaktivistene som deltok i demonstrasjonene sommeren 2012 er betydelig mindre formelt organisert enn andre deler av det sudanske opposisjonsmiljøet, og kilder Landinfo snakket med i oktober 2012, var opptatt av at protestene hadde engasjert mange som ikke var del av noe organisert politisk miljø.

Tradisjonelt har mange politisk engasjerte unge sudanere, som ellers i verden, deltatt i ungdomsbevegelsene og studentgruppene til etablerte politiske organisasjoner. Siden det er en viss misnøye med den etablerte opposisjonen blant sudansk ungdom, har imidlertid en del aktivister organisert nye grupper de siste årene, som alternativ til de mer etablerte kanalene for opposisjonell ungdoms politiske engasjement. To av de viktigste er Girifna og Sharara.

Girifna, som betyr «vi har fått nok» på sudansk arabisk, ble etablert høsten 2009 for å kaste NCP-regimet med fredelige midler (Girifna 2009). Sharara betyr «gnist», og det fulle navnet til bevegelsen er «ungdom for forandring» (*shabab li-agl it-taghyir*) (Sharara u.å.). Disse gruppene er ikke organisasjoner i tradisjonell forstand, men snarere løse sammenslutninger av aktivister med noenlunde overlappende, men ikke særlig klart definerte politiske mål, utover å kaste det sittende regimet. (Dermed kan en ikke snakke om medlemmer som sådan av Girifna eller Sharara, slik en kan med politiske partier og andre organisasjoner med vanlig struktur.) Begge disse og lignende grupper gjør utstrakt bruk av sosiale medier som Facebook og Twitter til å kunngjøre protester og demonstrasjoner og til å forsøke å påvirke opinionen.¹⁴

¹² Det har også blitt organisert sporadiske demonstrasjoner, særlig i Khartum, allerede fra slutten av januar 2011 (ACJPS 2011a, ACJPS 2011b, ACJPS 2011c), men protestene fikk betydelig større oppslutning sommeren 2012.

¹³ Enkelte representanter for det sudanske regimet hevder en kan si den arabiske våren startet i Sudan allerede i 1989 med omveltningene som førte til at de kom til makten (møte med politisk aktivist, oktober 2012).

¹⁴ Ungdomsaktivistene Landinfo møtte i oktober 2012 var overbevist om at NISS betaler ungdom for å formidle regimejolare kommentarer som motvekt til budskapet til de regimekritiske aktivistene.

Mange ungdomsaktivister later til å være opptatt av å være et alternativ til den etablerte opposisjonen, og understreker at de har få eller ingen bånd til den.

3.1.2 Regimets reaksjoner på demonstrasjonene

Forholdene under demonstrasjonene sommeren 2012 er beskrevet i detalj i en egen rapport av ACJPS (2012f), med grundig oppfølging også i annen rapportering (ACJPS 2012e, s. 4-5; ACJPS 2012g, s. 1-6, 12-23; ACJPS 2012h, s. 13-20; ACJPS 2013a, s. 11).

Basert på dette kildematerialet, slo regimet ned på demonstrasjonene på følgende måter:¹⁵

- Under demonstrasjoner skjøt politiet og NISS med gummikuler, brukte tåregass og slo demonstranter med stokker og gummikøller. I Nyala ble det skutt med skarpt mot demonstranter 31. juli. 12 døde, hvorav 10 mindreårige.
- ACJPS har dokumentert at over 300 ble arrestert og satt i forvaring i forbindelse med ulike demonstrasjoner, men rapporterer også at aktivister mener tallet ligger i overkant av 1500. Arrestasjonene skjedde under demonstrasjonene, og i etterkant. De fleste var demonstranter eller med på å organisere protestene, men også minst 43 etablerte menneskerettighetsaktivister ble innbrakt – uten at det later til at de har hatt noen konkret befatning med demonstrasjonene eller ungdomsaktivistene som organiserte dem.¹⁶
- En del av demonstrantene har blitt tiltalt for brudd på sudansk straffelov, blant annet for ordensforstyrrelse, opptøyer, for å ha forårsaket offentlig uorden (*public nuisance*), for oppvigleri rettet mot sikkerhetsstyrkene og tilhørighet i grupper som driver med kriminalitet og terror.
- Det er kommet rapporter om at aktivister og demonstranter i forvaring har blitt slått med rør, stokker og bare never, at de har blitt tvunget til å stå oppreist i lange perioder, utsatt for sterkt sollys og varme, nektet søvn, påsatt bind for øynene, mottatt drapstrusler mot seg selv og familiemedlemmer, utsatt for utskjelling og tvunget til å være vitner til voldsbruk mot andre som også var i forvaring. Forvaringen skjedde delvis i uegnede lokaler under delvis svært kummerlige forhold uten elektrisitet, madrasser eller tilstrekkelig ventilasjon, og gjennomgående fikk verken advokater eller familie tilgang til de anholdte. Flere anholdte har opplyst at de ble tvunget til å gi fra seg passord til kontoer for e-post og sosiale medier,¹⁷ og/eller fikk mobiltelefoner og pc'er beslaglagt.

¹⁵ Amnesty gjennomgår det de karakteriserer som ulike torturmetoder brukt av NISS i sin rapport om NISS' virksomhet i Sudan (2010, s. 31-34).

¹⁶ Flere av kildene Landinfo møtte i Khartum i 2012 – både etablerte opposisjonelle og ungdomsaktivister – mente dette var et utslag av at demonstrasjonene kom brått på NISS, som så nærmest på refleks arresterte aktivister de har hatt i søkelyset i en årrekke utfra en nærmest instinktiv tankegang om at de står bak all politisk aktivitet som regimet ser på som truende. Ungdomsaktivistene Landinfo møtte var gjennomgående ganske oppgitt over at NISS ikke forsto at de var i stand til å organisere demonstrasjonene uten hjelp fra det etablerte aktivistmiljøet.

¹⁷ Ungdomsaktivister understreket at dette strengt tatt vitner om at NISS ikke er særlig teknologisk avanserte. Flere av disse aktivistene mente det var betydelig mer alvorlig at NISS hadde lagt press på demonstranter i

- Kvinnelige demonstranter i forvaring har blitt truet med seksualisert vold, såkalt jomfrutesting og utskjelt for å være prostituerte, umoralske og dårlig oppdratt.
- Informasjon fra aktivister som har opplyst at de ble utsatt for vold under forvaring hos NISS sommeren 2012, vitner om at NISS i større grad enn i årene før bruker vold som ikke setter varige spor på kroppen.

Ifølge en sudansk kilde ble opprørspoliti satt inn mot demonstrantene og sto for mange av arrestasjonene. Kilden opplyste at det finnes eksempler på at politiet satt fri demonstranter, som så ble pågrepet av NISS. Noen skal faktisk også ha blitt pågrepet av NISS i rettssalen, etter at retten hadde satt dem fri.

Flere kilder Landinfo møtte i Khartum i 2012 opplyste at demonstranter med opprinnelse i Sør-Kordofan og Blå-Nilen, ble holdt i forvaring atskilt fra andre aktivister, og ble mer brutalt behandlet.

Både ungdomsaktivister og lokale organisasjoner nevnte at en rekke demonstranter har rapportert at de ble utsatt for press om å være informanter og angivere mens de satt i forvaring etter demonstrasjoner. Dette gir ikke bare NISS tilgang til viktig informasjon der de lykkes i å verve angivere, men fører også til utbredt mistenksomhet og mangel på tillit internt i aktivistmiljøet – noe som i seg selv skremmer en del fra å fortsette aktiviteten.

Det later til at unge demonstranter og aktivister som ikke tidligere har vært i fokus hos NISS satt anholdt ganske kort tid, vanligvis ett til to døgn. En kilde mente de unge ble utsatt for mer brutal behandling enn mer etablerte aktivister, nettopp for å skremme dem fra videre aktivitet. De etablerte aktivistene som ble pågrepet, satt mye lengre i forvaring, og ble gjennomgående først løslatt etter rundt 45 dager i forvaring, rett før 'id al-fitr¹⁸ (som falt på 19. august i 2012).

3.1.3 Demonstrasjonene høsten 2012

African Centre for Justice and Peace Studies har rapportert at den politiske aktiviteten blant universitetsstudenter fortsatte på et høyt nivå også etter semesterstart høsten 2012, særlig ved universitetene Sudan (Khartum), Ahliyya (Ummduhman) og Bakht ar-rida (ad-Duwaym, Hvit-Nilen). Tre studentdemonstrasjoner ble møtt med kraftige reaksjoner fra sikkerhetsstyrkene under høstsemesteret 2012 (ACJPS 2013a, s. 9-13):

- Politi slo hardt ned på en studentdemonstrasjon ved Port Sudan-universitetet 30. september, og tre ble rapportert skadd. Studentene protesterte mot at universitetsledelsen ville annullere valget til studentforeningen og gjennomføre det på nytt.
- Politi brøt opp en studentstreik i regi av foreningen av studenter fra Darfur ved Bakht ar-rida-universitetet 1. oktober (markeringen omfattet både studenter fra Darfur og andre studenter som demonstrerte i solidaritet med dem). Dette skjedde etter konfrontasjoner mellom studenter fra foreningen på

forvaring og truet dem til å bli informanter, noe som hadde ført til stor mistro aktivistene imellom i ettertid (møte i Khartum, oktober 2012).

¹⁸ Høytiden som avslutter den muslimske fastemåned ramadan.

den ene siden og NCP-lojale studenter og politi på den andre i dagene før. Konflikten dreide seg om studieavgift for studenter fra Darfur. ACJPS melder om en rekke skadde i de ulike konfrontasjonene. 29 studenter ble rapportert pågrepet og holdt i forvaring over natta.

- Styrker fra den paramilitære politistyrken al-Ittihad al-Markazi (se HSBA 2011) og NISS brukte vold for å bryte opp et studentmøte ved al-Jazira-universitetet (Wad Madani) 5. desember 2012. En studentgruppe tilknyttet NCP hadde først angrepet studentmøtet. Fire studenter ble funnet drept i dagene etter, og 56 ble arrestert og anklaget for ordensforstyrrelse. Også her dreide konflikten seg om hvorvidt studenter fra Darfur skulle betale studieavgift. Aksjonen mot studentmøtet ble fulgt av arrestasjoner 8. desember av fire ledende opposisjonelle i Wad Madani, for å hindre protester i etterkant. Videre ble ni aktivister arrestert under en protest i Khartum samme dag, og løslatt om natta.

3.1.4 Demonstrasjonene september 2013

En ny bølge demonstrasjoner brøt ut i Sudan 23. september 2013 og varte i ti dager, etter at sudanske myndigheter erklærte at subsidier på drivstoff, gass til matlaging og andre varer ville bli minsket eller fjernet. Allerede første dag var det protester i Wad Madani, som spredte seg til hovedstadsområdet, Kassala, Port Sudan, al-Qadarif, Sinnar, al-Ubayd, Nyala og Atbara, tilsynelatende uten at politiske partier eller nyere ungdomsorganisasjoner var involvert de første dagene (Africa Confidential 2013, ACJPS 2013d, Al Jazeera Centre for Studies 2013). ACJPS melder om over 170 drepte (hvorav 15 mindreårige), og over 800 satt i forvaring, de fleste av NISS.

Dødsfallene skjedde hovedsakelig i forbindelse med at sikkerhetsstyrker skjøt med skarpt mot demonstranter. Det er rapportert om at pårørende ble nektet adgang til sykehus hvor skadde ble tatt hånd om, og at leger som uttalte seg om antallet drepte og skadde ble trakassert av representanter for myndighetene og innkalt til avhør hos NISS (ACJPS 2013d, s. 1-4).¹⁹

4. MAKTMIDLER BRUKT MOT REGIMEKRITIKERE

Det finnes en rekke eksempler på at sudanske myndigheter bruker maktmidler mot regimekritikere av ulike slag. Det er særlig sikkerhets- og etterretningstjenesten NISS som står for maktbruken.

Amnesty har publisert en rapport om NISS som gir god bakgrunnsinformasjon om virksomheten deres, og en rekke konkrete eksempler på menneskerettighetsbrudd i deres regi (Amnesty 2010). Også en rapport fra ACJPS om forhold for personer som sitter i forvaring og varetekt, inneholder mye relevant informasjon (ACJPS 2012b).

¹⁹ For en kontekstuell analyse av denne foreløpig siste demonstrasjonsbølgen i Sudan, se Sudan-eksperten Alex de Waals artikkel (de Waal 2013).

Nedenfor følger en gjennomgang av de fleste av eksemplene på maktbruk som er nevnt i rapporter publisert av ACJPS gjennom 2012 og 2013, supplert med annet kildemateriale.

4.1 INNKALLING OG AVHØR HOS ETTERRETNINGS- OG SIKKERHETSTJENESTEN

Å innkalle aktivister til avhør hos NISS er et kontrollmiddel som brukes utstrakt i Sudan. Nær sagt alle aktivister Landinfo har møtt på sine reiser til Sudan i 2008 og 2012 har opplyst at de har blitt innkalt og avhørt hos etterretningen ved en rekke anledninger.

Flere har understreket at formålet ikke nødvendigvis er å få opplysninger fra de som blir innkalt, særlig ikke fra folk som har vært overvåket over lengre tid, men å minne dem på at de er under oppsikt. Tidvis kan det virke som om hensikten også er å kaste bort tida deres på å sitte og vente på avhør som aldri skjer.²⁰

ACJPS nevner forholdsvis få slike eksempler i sin rapportering (se ACJPS 2013b, s. 2-3; ACJPS 2013c, s. 5-6, 8), men Landinfos inntrykk på basis av samtaler med lokale aktivister, er at det sannsynligvis er en konsekvens av at det er så dagligdags for dem at det knapt er verdt å nevne.

4.2 RESTRIKSJONER PÅ ORGANISASJONSARBEID

Organisasjoner, forskningsinstitutter, tenketanker, politiske partier og lignende i Sudan kan ikke drive virksomhet uten konkret tillatelse fra myndighetene. Mange restriksjoner er forankret i regelverk, men ikke alle. I praksis må for eksempel uavhengige organisasjoner søke om driftstillatelse årlig i hver delstat de har virksomhet, selv om myndighetene ikke har lovhjemmel til det. (En sudansk menneskerettighetsgruppe har opplyst at det kan ta opptil 4-5 måneder å få fornyet en slik tillatelse.) En kilde har nevnt at myndighetene generelt stiller seg særlig mistenksomme til alle organisasjoner som har kontakt med vestlige organisasjoner eller diplomater (møter i Khartum, oktober 2012).

Det finnes flere eksempler på at organisasjoner har vært nødt til å stoppe virksomheten sin på ordre fra myndighetene. Vi kan blant annet nevne at fire organisasjoner ble stengt av HAC og Departementet for kultur og medier i slutten av desember 2012 etter beskyldninger fra myndighetene om at de mottok pengestøtte fra USA for å undergrave NCP (ACJPS 2013a, s. 14-15; ACJPS & JHR 2013, s. 1; HRW 2013). Videre fikk to andre organisasjoner i delstaten Hvit-Nilen suspendert sin aktivitetstillatelse fra årsskiftet 2012/2013 (ACJPS 2013c, s. 12).

4.3 HINDRING AV SEMINARER, PRESSEKONFERANSER, POLITISKE MØTER OG LIGNENDE

Organisasjoner må søke om og få innvilget tillatelse fra den statlige kommisjonen for humanitær hjelp (HAC) i forkant av alle former for møter og opplæring (ACJPS 2013c, s. 12). Flere kilder har opplyst til Landinfo at NISS også skal motta søknader, og at svar på slike søknader ofte ikke kommer før rett før arrangementet skal gå av stabelen. Dessuten er det svært uforutsigbart om det gis tillatelse eller ikke. I forbindelse med behandlingen av slike søknader, er det vanlig at representanter for organisasjonen som planlegger et arrangement må stille gjentatte ganger hos NISS, uten at de faktisk blir avhørt (som beskrevet i del 4.1 ovenfor).

²⁰ Se del 5.5 nedenfor for eksempel på at dette også skjer med pressefolk.

ACJPS har rapportert om en rekke tilfeller hvor ulike organisasjoner har fått avslag på tillatelse til å avholde ulike typer arrangementer, eller hvor arrangementer som er satt i gang blir stoppet mens de pågår (ACJPS 2012c, s. 9-10, 12-13; ACJPS 2012d, s. 9; ACJPS 2012e, s. 10, 12; ACJPS 2012g, s. 24; ACJPS 2013b, s. 1-2; ACJPS 2013c, s. 7).

4.4 PROBLEMER MED GRUPPER TILKNYTTET NCP

Politisk aktivitet kan også innebære konfrontasjoner med grupper tilknyttet NCP, partiet som har den politiske makten i Sudan. Ut fra rapporteringen til ACJPS, later dette ikke minst til å gjelde studentgrupper.

For eksempel angrep rundt 300 studenter med tilknytning til NCP en gruppe på rundt 500 andre studenter på et møte organisert av en gruppe som sympatiserer med SPLM-N på al-Ahliyya-universitetet i Ummdurman 7. februar 2012. NCP-studentene skal ha fått bistand av NISS. 18. mars ble en annen studentgruppe med tilknytning til SPLM-N angrepet av NCP-lojale studenter. Også her rapporteres det at NISS var involvert, og arresterte flere medlemmer av gruppa med SPLM-N-tilknytning (ACJPS 2012d, s. 11-12, 16). En annen rapport dreier seg om en studentaktivist i delstaten Rødehavet som ble banket opp, tvunget til å signere gjeldsbrev og truet med å få plantet pornografi på mobilen etter kritikk av NCP-studenter i mars 2013 (ACJPS 2013c, s. 6).

4.5 AKTIVISTER HINDRET I Å REISE UTENLANDS

Rapportene fra ACJPS som er gjennomgått av Landinfo nevner ett eksempel på at en aktivist har blitt hindret i å reise utenlands. Saken dreier seg om en journalist og menneskerettsaktivist som ble hindret av NISS på flyplassen i Khartum i å reise til Kairo ved to anledninger i mars 2013, tross at hun var gitt utreisevisum – noe som skal innebære at utreise er klarert av NISS (ACJPS 2013c, s. 6). Landinfo har ikke informasjon om det er dokumentert flere eksempler på dette.

4.6 PÅGRIPELSER AV OG VOLDSBRUK MOT DEMONSTRANTER

Demonstrasjoner og protester i regi av grupper som verken er tilknyttet regimet eller salafist-miljøer, blir gjennomgående slått hardt ned på, noe som går klart fram av del 3 ovenfor. Det finnes også flere andre eksempler på at politiet og NISS har brukt vold mot demonstranter og gått til pågrepelse av aktivister under ulike protester, som i disse eksemplene rapportert av ACJPS:

39 studenter ble pågrepet under protester mot regimet holdt ved et studenthjem i Khartum mellom 1. og 3. desember 2012. Politiet i al-Qurayr nord i Sudan brukte batonger og tåregass mot fredelige demonstranter 21. desember. 63 studenter ved Khartum-universitetet ble pågrepet mens de forberedte protester i solidaritet med befolkningen i al-Manasir, som har fått dårlig kompensasjon for eksproprierte områder hvor det skal bygges en demning. En matematikklærer og flere studenter ble arrestert under protester på Khartum-universitetet i perioden 25. til 30. desember (ACJPS 2012c, s. 9, 10, 11, 15).

Demonstranter ble pågrepet av NISS i Port Sudan 2. februar 2012. Et hundretalls studenter ble pågrepet etter demonstrasjoner for mangel på vann på universitetsområdet på al-Jazira-universitetet 24. februar. Politiet brukte vold og tåregass mot studentene, og rundt 20 studenter ble skadd. 7. mars ble sju studenter arrestert av politiet i Atbara under en fredelig protest mot bygging av en demning i

al-Manasir. Studentene ble tiltalt for ulike lovbrudd og løslatt mot kausjon. 10. mars ble 25 studenter arrestert under en protest på Bahri-universitetet (ACJPS 2012d, s. 10-11, 13-14).

Tre demonstranter ble pågrepet av NISS i Kassala 4. oktober 2012 etter å ha protestert mot korrupsjon i delstatsforvaltningen (ACJPS 2013a, s. 13).

Fem demonstranter ble arrestert i Port Sudan i januar 2013 da de markerte årsdagen for dødsfallet til 21 beja-demonstranter 29. januar 2005. Seks demonstranter ble arrestert 26. februar 2013 utenfor et sykehus i Khartum under en markering mot stengning av flere offentlige sykehus (ACJPS 2013b, s. 2, 4).

Fire demonstranter ble arrestert i Khartum Bahri 27. mars 2013 under en demonstrasjon mot stengning av flere offentlige sykehus (ACJPS 2013c, s. 8).

4.7 PAGRIPELSE AV AKTIVISTER

Aktivister blir ikke bare pågrepet under demonstrasjoner, det er også utbredt at regimekritikere av ulike slag pågripes utenom protester, som de følgende eksemplene rapportert av ACJPS viser:

Politi arresterte fem aktivister tilknyttet Girifna 29. november 2011. NISS overtok dem, avhørte dem og løslot dem dagen etter. En medisinsk ingeniør ble arrestert av NISS 29. november for å ha avslørt import av medisiner gått ut på dato. Før arrestasjonen, ble han avskjediget fra det sudanske medisinaldepotet. Opposisjonspolitikere ble arrestert ved flere anledninger i desember 2011 og januar 2012 i forbindelse med solidaritetsaksjoner for befolkningen i al-Manasir, hvor det skal bygges en demning på ekspropriert land. NISS pågrep sju studenter fra Kassala-universitetet etter en demonstrasjon 22. desember. En menneskerettighetsaktivist og et SPLM-N-medlem ble arrestert 24. desember. To Ba'th-aktivister ble arrestert av NISS 2. januar 2012, og en aktivist fra Kongresspartiet i Ummdurman 15. januar. Elleve studenter tilknyttet Demokratisk union-partiet ble pågrepet av politiet i ad-Damir 17. januar. NISS arresterte tre ungdomsaktivister 22. januar og 13 tilknyttet Girifna 25. og 26. januar (ACJPS 2012c, s. 12-15).

Fem ledere av en lokal organisasjon og flere møtedeltakere ble arrestert da NISS stoppet et seminar om bevisstgjøring rundt hiv/aids i al-Qadarif 14. januar 2012 (ACJPS 2012c, s. 9-10).

En menneskerettighetsaktivist ble arrestert av NISS 2. mars 2012, antakelig i Khartum, og truet med at hun kunne bli straffeforfulgt for spionasje, i henhold til lovverk som ikke var vedtatt på det tidspunktet. En annen aktivist ble pågrepet 4. mars under en demonstrasjon i Port Sudan, og bilder han hadde tatt av demonstrasjonen ble slettet. Fire lærere i al-Jazira ble arrestert av NISS 16. mars for å ha protestert mot at delstatsmyndighetene ila lærere trekk i lønn og ikke utbetaler lønn når de skal. En annen lærer ble pågrepet av NISS i Port Sudan 18. mars og avhørt om forbindelser med kommunistpartiet og en sosialistisk lærerorganisasjon (ACJPS 2013d, s. 15, 16).

Seks medlemmer av Kongresspartiet ble arrestert av NISS under et raid på partikontoret det (sannsynligvis i Khartum) 22. juni 2012, mens fire medlemmer av Det folkelige kongresspartiet ble arrestert av NISS i Port Sudan 27. juni. To ledere av samme parti ble løslatt 11. juli 2012, den ene hadde sittet i forvaring siden 19.

desember 2011. En menneskerettighetsaktivist ble pågrepet av NISS 19. juli 2012 og løslatt etter tre døgn i forvaring (ACJPS 2012g, s. 25-26).

En politiker ble pågrepet av NISS hjemme hos seg selv i Khartum Bahri 10. juli 2012 og avhørt om familiemedlemmer og aktivitet i Det liberale partiet. Partiet, som ikke er registrert hos myndighetene, ble beskyldt for ulovlig aktivitet og kobling til fiendtlige stater, i dette tilfellet Israel. Aktivisten opplyser at hun ble avskjediget fra arbeidet sitt uten grunn i juni, og at hun etter pågripelsen mottar truende tekstmeldinger og telefonsamtaler fra NISS (ACJPS 2012h, s. 10).

To studenter tilknyttet Det folkelige kongresspartiet ble pågrepet av NISS i Kassala 19. september 2012, og opplyser at de ble slått, nektet mat og tvunget til å stå oppreist i to timer før de ble plassert i en celle hvor det var skorpioner. De ble løslatt ved midnatt samme dag. Den ene av de to ble pågrepet på nytt 26. september, på bakgrunn av vage anklager, og løslatt mot kausjon dagen etter (ACJPS 2012h, s. 12).

Sju politikere ble pågrepet av NISS ved innreise til Sudan i slutten av januar 2013, etter å ha deltatt i forhandlingene og undertegningen av *al-Fajr al-jadid*-erklæringen²¹. Seks satt fremdeles i forvaring ved utgangen av februar (ACJPS 2013a, s. 4, 15-16; ACJPS & JHR 2013, s. 2).

Lederen for partiet De nasjonale konsensusstyrkene, Faruq Abu Isa, ble innbrakt av NISS 13. desember 2012 og løslatt morgenen etter, etter at han hadde deltatt på et møte om dødsfallene til fire studenter fra Darfur under studentdemonstrasjoner ved al-Jazira-universitetet 6. og 7. desember. Et medlem av Kommunistpartiet i Kosti ble satt i forvaring av NISS fra 15. januar til 25. februar 2013 og avhørt rundt en åpen erklæring fra partiet (ACJPS 2013b, s. 2-3).

Flere kilder opplyser at NISS ofte holder opposisjonelle i forvaring i såkalte spøkelseshus, det vil si ukjent sted.

4.8 OVERVÅKING OG INFILTRASJON

4.8.1 Praktiske aspekter ved overvåkingen

Bruken av maktmidler som NISS står for som er beskrevet hittil i dette kapittelet, skjer helt åpenlyst. I tillegg til disse maktmidlene, driver NISS også ulike former for skjult virksomhet i form av overvåking og infiltrasjon. Siden denne virksomheten skjer skjult, er det veldig vanskelig å si noe konkret om omfanget, eller å gi noen uttømmende liste over hvordan den foregår. Likevel holder Landinfo det for sannsynlig at overvåkingen tar følgende former:

- Overvåking av debatt i pressen og andre åpne forum, også på internett og sosiale medier.²²
- Avlytting av telefoner og mobiltelefoner;²³ overvåking av privat kommunikasjon via internett der det er teknisk mulig.

²¹ Erklæringen *al-Fajr al-jadid* ("ny morgen/begynnelse") ble forhandlet fram og undertegnet av den politiske opposisjonsalliansen NCF og alliansen av opprørsgrupper SRF i Kampala i januar 2013 (ACJPS 2013a, s. 1-5).

²² Vestlige diplomater har opplyst til Landinfo at NISS utlyste 50 IKT-stillinger offentlig våren 2012, noe som kan vitne om et forsøk på å bedre kapasiteten på overvåking av internett og sosiale medier (møter i Khartum, september-oktober 2012).

- Infiltrasjon av organisasjoner og grupper.
- Verving av informanter og angivere, generelt i samfunnet og innenfor miljøer under overvåking, både gjennom penger/goder og press/trusler.

4.8.2 Etterretningens oversikt over opposisjonell aktivitet

NISS bruker store ressurser på overvåking. Like fullt understreket flere aktivister Landinfo møtte i Khartum i oktober 2012 at spørsmålene de hadde fått under avhør og forvaring sommeren 2012, avslørte at etterretningen har mindre oversikt over opposisjonelle enn det en kanskje kunne vente ut fra ressursbruken. En etablert aktivist kunne fortelle at etterretningsoffiserer blant annet forholdsvis ofte stilte spørsmål som viste at de hadde lite detaljkunnskap om individuelle opposisjonelles aktivitet, og at andre aktivister vedkommende kjente hadde opplevd det samme. En annen kilde bekreftet dette bildet, men understreket at det likevel er mange opposisjonelle NISS har svært god oversikt over.

Ungdomsaktivistene understreket på sin side at den stadige insisteringen i avhør på at de skulle gi fra seg brukernavn og passord til e-postkontoer, nettforum og sosiale medier vitnet om at NISS ikke var i stand til å skaffe seg tilgang til denne informasjonen på andre måter.

Dette vitner om at det er variasjon i hvor effektiv overvåkingen faktisk er, men det er svært vanskelig å si noe konkret om hvordan det har seg i individuelle tilfeller.

4.8.3 Hvem som blir objekter for overvåking

Det er vanskelig å si noe konkret om hvem som blir overvåket, men Landinfos klare inntrykk er at det skal forholdsvis liten aktivitet til for å havne i NISS' søkelys. Sannsynligvis er enhver form for tilknytning til et politisk parti eller en organisasjon som ikke står regimet nært tilstrekkelig, siden aktivitet i slike sammenhenger er potensielt problematisk fra regimets perspektiv.²⁴ Samtidig er det nok en hel del personer som ikke møter problemer utover at de blir holdt under en viss oppsikt, fordi aktiviteten deres ikke utgjør noen særlig forskjell for virksomheten til organisasjonen(e) de er tilknyttet.

Det er også viktig å peke på at selv om etterretningen har bra med ressurser, så er de ikke ubegrensede – og dermed må bruken av midlene prioriteres. Særlig fokus later til å være på aktivister med en viss påvirkningskraft på lokal opinion og innenfor egne miljøer, og som kartlegger og videreformidler informasjon om kritikkverdige forhold regimet har ansvaret for – eksempler på dette er konsekvenser av krigføringen i områder med væpnet konflikt, andre menneskerettighetsbrudd, korrupsjon og vanstyre.

²³ Representanter for myndighetene har tidvis innrømmet at slik avlytting finner sted (se for eksempel ACJPS 2012e, s. 12).

²⁴ Dette temanotatet har fokus på opposisjonelle aktivister, men vi understreker at også aktivister innenfor NCP og allierte partier, bevegelser og organisasjoner sannsynligvis blir holdt under oppsikt. Også aktivister som står regimet nært kan bli sett på med stor mistenksomhet. Ett av en rekke eksempler på overvåking av politikere som står regimet ideologisk nært, og som tidvis har vært en del av regimet, er den tidligere lederen av National Islamic Front som nå leder Popular Congress Party, Hasan at-Turabi. Siden 1999 har han blitt holdt i forvaring i kortere og lengre perioder flere ganger, og blant annet blitt beskyldt for å konspirere mot Umar al-Bashirs regime og støtte JEM.

5. PRESSE- OG YTRINGSFRIHET

Mediebildet i Sudan er i stor grad dominert av regimelojale aktører, særlig gjelder det etermediene. Bare statlig kringkasting har nyhetssendinger, mens de forholdsvis få private radio- og tv-stasjonene som finnes stort sett formidler underholdning og diskusjoner om ukontroversielle temaer.

Innenfor den trykte pressen er det mange flere private aktører, men en del av disse er regimetro. Eksempler på private aviser med eiere som har tette bånd til regimet er *al-Intibaha*, *ar-Ray al-'amm*, *as-Sudani*, *Akhir lahdha* og *Akhbar al-yawm*.

Det finnes også reelt uavhengig trykt presse. Disse avisene og magasinene når imidlertid en ganske liten del av befolkningen, som folk med utdanning (og penger til å kjøpe aviser) i hovedstaden og andre større byer.

Særlig den uavhengige pressen utsettes for sensur og andre hindre, som beskrevet i dette kapittelet, men slik sensur skjer også mot trykte medier som står regimet nært, i tilfeller hvor NISS mener de går over streken. En rekke av tiltakene sikkerhetstjenesten iverksetter mot mediene er forankret i sudansk lovverk, særlig den nasjonale sikkerhetsloven (NSA 2010).

Andre tiltak som ble trukket fram av en kilde var av økonomisk karakter. Bare regimetro aviser har inntekter fra statlige annonser, og myndighetene har lagt høye avgifter på avistrykking. Dette øker kostnadene for alle aktører, men er særlig utfordrende for uavhengige aviser som har dårligere inntektsgrunnlag i utgangspunktet. Flere uavhengige aviser har måttet stenge på grunn av dårlig økonomi.

Det finnes en rekke eksempler på at sudanske myndigheter bruker ulike maktmidler mot pressen. Nedenfor følger en gjennomgang av de fleste av eksemplene som er nevnt i rapporter publisert av ACJPS gjennom 2012 og 2013, supplert med annet kildemateriale.

5.1 HINDRING AV DISTRIBUSJON AV AVISER OG MAGASINER

En utbredt form for sensur i Sudan er at NISS hindrer trykte medier i å distribuere enkeltutgaver av aviser eller magasiner. Som en kilde understreket for Landinfo i oktober 2012: Hindring av distribusjon av det ferdigtrykte opplaget til en avis eller et magasin innebærer i realiteten en form for dobbel straff – ikke bare blir publikasjonen sensurert, den mister også inntekter som skulle vært brukt til å dekke produksjonsutgiftene den har hatt. ACJPS rapporterer at denne formen for sensur tiltok gjennom 2011 (2012a, s. 1, 7-8), og har dokumentert tallrike eksempler på dette (ACJPS 2012d, s. 9; ACJPS 2012e, s. 11; ACJPS 2012g, s. 23-25; ACJPS 2012h, s. 10; ACJPS 2013a, s. 14; ACJPS 2013b, s. 1-2; ACJPS 2013c, s. 6-7; ACJPS 2013d, s. 4).

Det har også forekommet at aviser har blitt stengt helt av NISS (ACJPS 2012a, s. 8-9; ACJPS 2012c, s. 12; ACJPS 2013d, s. 4).

Sensur rammer ikke bare aviser, men også litteratur – både fagprosa og skjønnlitteratur. Eksempelvis ble journalisten Fathi ad-Daws bok om korrupsjon i Sudan forbudt distribuert av NISS i mars 2012. Folk som forsøkte å ta inn kopier fra utlandet fikk dem beslaglagt på flyplassen (ACJPS 2012d, s. 9-10). Videre beslagla NISS til sammen 2000 eksemplarer av sju ulike romaner skrevet av forfatteren

Abdalaziz Baraka Sakin under den internasjonale bokmessa i Khartum i oktober 2012 (ACJPS 2013a, s. 13-14).²⁵

5.2 FORHÅNDSSENSUR AV REDAKSJONELT STOFF FØR TRYKKING

Forhåndssensur av redaksjonelt stoff er en realitet for alle trykte medier i Sudan:

Pre-publication censorship is a particularly direct form of press control. It was used in the early nineties and reappeared in 2008. As early as February 2008, the National Intelligence and Security Services (NISS) officers began appearing nightly at newspaper offices, requesting that editors-in-chief or their deputies reveal to them all of the articles to be printed in their papers prior to publication. The NISS officers read the articles, and in the case of articles, or portions thereof, that they deemed inappropriate, ordered the editors to remove or replace them. In some cases, NISS officers denied suggested replacement articles. In others, the volume of removed material made publication impossible. If NISS officers did not review the entirety of the newspaper, the NISS would not allow the paper to be sent to the printing press, where other officers would await permission to allow the newspaper to print. It was not possible for newspapers to be published in Sudan without NISS permission (ACJPS 2012a, s. 1).

Det finnes en rekke rapporterte eksempler på at forhåndssensur foregår (se for eksempel ACJPS 2012e, s. 11; ACJPS 2012g, s. 24; ACJPS 2013c, s. 7; ACJPS 2013d, s. 4).

Sensuren tar også form av at NISS gir beskjed til avisredaktører per tekstmelding om konkrete temaer som ikke skal dekkes i avisspaltene (ACJPS 2012c, s. 12; ACJPS 2012d, s. 9; ACJPS 2013b, s. 1).

Det hender også at aviser får suspendert trykkeitillatelsen, eller direkte publiseringsforbud i perioder (ACJPS 2012d, s. 9).

5.3 BRUK AV LOVVERK MOT ÆREKRENKELSER OG «FALSKE NYHETER»

Et virkemiddel som tidvis brukes etter at regimekritisk stoff er blitt publisert i pressen, er bruk av lovverk mot ærekrenkelser og «falske nyheter» mot journalister og sjefredaktører. ACJPS har rapportert om en rekke eksempler på dette (ACJPS 2012c, s. 10, 14; ACJPS 2012g, s. 24; ACJPS 2012h, s. 9-10; ACJPS 2013c, s. 6-7).

5.4 PRESSEFOLK HINDRET I Å UTFØRE ARBEIDET SITT

Tidvis griper regimet inn mot individuelle pressefolk, som får de facto publiseringsforbud. ACJPS rapporterer flere eksempler på at avisredaktører har fått beskjed om at artikler skrevet av navngitte journalister nektes publisert (ACJPS 2012a, s. 9; ACJPS 2012d, s. 9-10).

Også sjefredaktører har blitt rammet av slikt yrkesforbud, som da presse- og forlagsrådet nektet å godkjenne utnevnelsen av en redaktør i *al-Jarida* 19. januar 2012 (ACJPS 2012c, s. 12), eller da sjefredaktøren i *as-Sahafa*, an-Nur Ahmad an-

²⁵ I et intervju med nettstedet til protestsammenslutningen Girifna opplyser forfatteren at 3500 eksemplarer ble beslaglagt. Intervjuet gir en detaljert beskrivelse av forfatterens problemer med myndighetene, særlig NISS, på 1990-tallet og siden 2005 (Girifna 2013).

Nur, fikk beskjed av NISS om at han måtte gå av 3. april 2013, ellers ville avisa bli stengt (ACJPS 2013c, s. 7).

5.5 INNKALLING OG AVHØR HOS NISS BRUKT SOM KONTROLLMIDDEL MOT PRESSEFOLK

Pressefolk som utfordrer regimet ved å dekke hendelser og publisere nyhetsstoff om temaer regimet opplever som sensitive, blir tidvis innkalt til avhør hos NISS. Dette arter seg ofte som innkallinger til avhør, men hvor avhørene enten ikke finner sted eller dreier seg om helt banale ting, slik at det i praksis dreier seg om å utmatte og oppholde folk over tid.

Et tydelig eksempel på dette er da journalisten Faysal Muhammad Salih ble innkalt til NISS 25. april 2012, på bakgrunn av kritiske kommentarer han hadde kommet med til den panarabiske tv-kanalen *al-Jazira* om en tale president Bashir holdt i al-‘Ubayd én uke tidligere.²⁶ Han stilte opp der daglig i to uker (uten å bli avhørt), før han ble hjemme den 7. mai – og arrestert av NISS 8. mai og anmeldt. Domstolen forkastet saken mot ham 31. mai (ACJPS 2012e, s. 11; møte i Khartum, oktober 2012). Faysal Muhammad Salih ble også innkalt til NISS om morgenen 25. januar 2013, men ikke avhørt, bare bedt om å fylle ut et skjema med personopplysninger. Om kvelden ble han løslatt, og fikk beskjed om å komme tilbake neste dag. Han tror selv det skyldes uttalelser han hadde kommet med til Blue Nile TV om restriksjoner på pressefrihet (ACJPS 2013b, s. 3-4).

Det finnes flere andre eksempler på at pressefolk blir innkalt til avhør eller kontaktet av NISS (se for eksempel ACJPS 2012d, s. 9-10; ACJPS 2012e, s. 11-12; ACJPS 2013d, s. 4).

5.6 PÅGRIPELSER AV PRESSEFOLK

Der journalister fortsetter virksomheten sin tross sensurtiltak og advarsler fra NISS, finnes det en rekke eksempler på at de blir arrestert. Dette skjer både i etterkant av at artikler har blitt publisert og mens journalister er i arbeid med å dekke nyhetsstoff. ACJPS rapporterer om en rekke slike arrestasjoner (ACJPS 2012a, s. 3-6; ACJPS 2012c, s. 10, 12, 14-15, ACJPS 2012g, s. 25; ACJPS 2013b, s. 1-2; ACJPS 2013d, s. 4).

Et særlig grelt eksempel fant sted høsten 2012. En kvinnelig journalist, vanligvis bosatt i Kairo, men på besøk hos familie i Khartum Bahri, ble pågrepet av NISS 29. oktober 2012. Tre dager seinere ble hun funnet på gata i Khartum i svært forkommen tilstand, og har seinere opplyst at hun var blitt utsatt for psykisk og fysisk mishandling mens hun var i forvaring hos NISS. Hun hadde unnlatt å møte hos NISS etter at hun ble innkalt noen dager etter ankomst Khartum (ACJPS 2013a, s. 16-17).

5.7 VOLDSBRUK MOT PRESSEFOLK

Det skjer også at pressefolk utsettes for vold av myndighetene mens de utfører arbeidet sitt. For eksempel ble to journalister angrepet, trakassert og fratatt notatene sine av NISS mens de dekket en demonstrasjon ved et sykehus i Khartum 11. mars 2012 (ACJPS 2012d, s. 9), og to andre ble angrepet og slått av politifolk mens de dekket en demonstrasjon i Khartum 9. juni 2012 (ACJPS 2012g, s. 24).

²⁶ I talen refererte Bashir til SPLM-N som «insekter» (ACJPS 2012e, s. 5-6).

5.8 BLOKKERING AV NETTAVISER

Flere aviser som har møtt store problemer med å publisere papirutgaver har gått over til å publisere på internett – enten lokalt eller på nettservere i utlandet. Imidlertid er ikke dette alltid noen løsning, ettersom NISS blokkerer tilgang til nettstedene deres for brukere i Sudan.

Lokale kilder har opplyst til Landinfo at dette blant annet har skjedd med nettutgavene til *al-Maydan* og *Ajras al-hurriyya*. Representanter for Kommunistpartiet har opplyst til Landinfo at *al-Maydan* primært distribueres med e-post (møter i Khartum, oktober 2012).

5.9 RESTRIKSJONER PÅ UTENLANDSK PRESSES ARBEID I SUDAN

Ifølge den prominente lokale journalisten Faysal Muhammad Salih har flere utenlandske journalister blitt deportert fra Sudan, og lokale journalister som har samarbeidet med dem har blitt anklaget for landsforræderi (møte i Khartum, oktober 2012). Utenlandske pressefolk har også blitt innkalt til avhør hos NISS etter å ha dekket ulike begivenheter i Sudan, sist under demonstrasjonsbølgen i Khartum i september 2013 (ACJPS 2013d, s. 4).

6. POLITISK AKTIVITET I EKSIL

6.1 SUDANSKE EKSILMILJØER

Vi finner sudanske eksilmiljøer på en viss størrelse flere steder i verden. De største miljøene finnes i andre arabiske land, og består for en stor del av arbeidsmigranter, men også av personer som har ulike andre grunner for å migrere. Naboland som Egypt og Saudi Arabia har store grupper sudanere, men også andre land i Gulfen og Libya har vært viktige migrasjonsland i den arabiske verden.

Utenfor den arabiske verden er det særlig Storbritannia som tidligere kolonimakt som har en sudansk innvandrerbefolkning av en viss størrelse, men også land som i større grad åpner for arbeids- og studieinnvandring enn europeiske land gjør, har forholdsvis store sudanske samfunn – eksempler er Canada, Australia og Sør-Afrika.

Det sudanske samfunnet i Norge er forholdsvis lite, men likevel viktig. Universitetet i Bergen og Christian Michelsens Institutt er sentrale forskningsinstitusjoner i verden på Sudan-studier, og sudanere har i flere tiår hatt studie- og forskningsopphold i Norge som en del av dette forskningsmiljøet. Videre har sudanske studenter og forskere hatt tilknytning til Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås gjennom en årrekke.

6.2 POLITISK AKTIVITET I EKSILMILJØER

Som nevnt i del 1, er sudanere flest svært politisk engasjert. I sudanske eksilmiljøer, det norske inkludert, utgjør sudanere med høyere utdanning en betydelig større andel av gruppa enn de gjør i Sudans befolkning. Dermed er den politiske aktiviteten i sudanske eksilmiljøer gjennomgående høy.

Det sudanske eksilmiljøet i Norge er forholdsvis lite i antall, men har inntil de siste årene særlig bestått av mennesker med høyt utdanningsnivå – nettopp det sjiktet av

Sudans befolkning som er spesielt politisk aktive. De sudanske miljøene i Egypt, Saudi Arabia og Storbritannia er nok betydelig viktigere for politisk aktivitet i eksil enn det norske er, siden disse gruppene er mye større enn det sudanske samfunnet vi finner her. Likevel mener Landinfo at Norge sannsynligvis er et forholdsvis viktig eksilmiljø for sudanere i en europeisk sammenheng.

6.3 SUDANSKE SIKKERHETSMYNDIGHETERS SYN PÅ POLITISK AKTIVITET I EKSIL

Landinfo mener det er liten grunn til å tro at sudanske myndigheter gjør noe skille på politisk aktivitet i Sudan og i utlandet, så lenge aktiviteten dreier seg om å påvirke samfunnsutviklingen i Sudan. Vi tror heller ikke det har stor betydning om en persons engasjement oppsto i hjemlandet eller utenlands, det som teller er nivå på engasjement, aktivitet og påvirkningskraft. Som beskrevet tidligere i dette notatet, tillater det sudanske regimet kun et svært begrenset handlingsrom for regimekritisk politisk aktivitet i Sudan. Manglende mulighet til å styre handlingsrommet for regimekritiske sudanere de fleste steder i utlandet,²⁷ innebærer ikke at virksomheten deres ses på som uproblematisk fra regimets side – nettopp fordi den har konsekvenser for den politiske utviklingen i Sudan.

6.3.1 Sudanske sikkerhetsmyndigheters syn på aktivitet i utlandet innenfor politiske organisasjoner som støtter væpnet kamp mot regimet

Som nevnt innledningsvis (del 1), omhandler dette notatet fredelig politisk aktivitet. Mulige følger av virksomhet i utlandet innenfor grupper som driver væpnet kamp mot regimet er dekket i et annet temanotat (Landinfo 2013, del 6). Vi understreker at også aktivister som tar åpent avstand fra væpnet kamp mot regimet tidvis blir mistenkt for likevel å støtte væpnet virksomhet. Dette kan gjelde aktivister som står nær væpnede grupper ideologisk og hva angår politiske mål, og særlig de som tilhører etniske grupper som tillegges sympatier for væpnede opprørsgrupper i Sudans konfliktområder (se Landinfo 2013 – Darfur: del 4.3.1; Sør-Kordofan: del 4.4.1 og Blå-Nilen: del 4.5.1).

6.4 OVERVÅKING AV SUDANSKE EKSILMILJØER

Flyktningspionasjesaken som ble avdekket av PST i oktober 2012 (se Svarstad 2012 og Sætran 2013) viser at sudanske myndigheter forsøker å overvåke politisk aktivitet i sudanske eksilmiljøer. Det er imidlertid ikke mulig å vite akkurat hvem som er i myndighetenes fokus, utover at Landinfo ser at terskelen for å bli overvåket for politisk aktivitet i Sudan gjennomgående er svært lav. På bakgrunn av dette, ser vi det som sannsynlig at terskelen også er lav for sudanere i utlandet.

Samtidig: selv om myndighetene forsøker å overvåke eksilmiljøer, er dette en mer utfordrende oppgave enn den overvåkingen som er praktisk mulig i Sudan. «I eget hus» kan den foregå uten hindringer, og ta flere former enn det som er mulig i utlandet. I utlandet vil for eksempel avlytting av telefoner være mye mer komplisert (siden det som oftest fordrer bistand fra telefonselskaper), og annen skjult overvåking være vanskeligere enn i Sudan.

²⁷ Utenfor den arabiske verden har sannsynligvis ikke regimet noen mulighet til å få hjelp av lokale myndigheter til å kontrollere eller hindre politisk aktivitet i sudanske eksilmiljøer. I andre arabiske land vil aktiviteten være begrenset av det generelle politiske handlingsrommet lokalt, og i noen land med forholdsvis gode relasjoner til Bashirs regime i Sudan (som Saudi Arabia og Emiratene) vil sannsynligvis lokal etterretnings- og sikkerhetstjenester bistå Sudan med overvåking og kontroll med disse miljøene.

Åpen aktivitet gjennom møtevirkksomhet, bruk av sosiale medier og lignende vil derimot være tilnærmet like lett å følge med på som hvis den hadde skjedd hjemme. Det er umulig å si om bruk av informanter og angivere er mer eller mindre utbredt i eksil enn i Sudan.²⁸

Vi understreker at det er svært vanskelig for utenforstående å vite hva sudanske sikkerhetsmyndigheter faktisk har av informasjon om enkeltpersoners politiske aktivitet, og hvordan de vurderer den informasjonen de har tilgang til opp mot hvilke maktmidler de velger å ta i bruk mot ulike personer. Landinfo mener det er sannsynlig at variasjonsrommet her vil tilsvare det som er beskrevet i kapittel 4 for politisk aktivitet i Sudan.

6.5 MULIGE FØLGER AV POLITISK AKTIVITET I UTLANDET VED RETUR TIL SUDAN

På bakgrunn av del 6.3 og 6.4, må Landinfo konkludere at personer som driver regimekritisk politisk aktivitet i utlandet kan komme i myndighetenes søkelys ved retur til Sudan – såfremt myndighetene har fanget den opp. Dette gjelder både aktivitet som søker å påvirke opinionen og den politiske utviklingen i Sudan, og virksomhet for å få internasjonalt søkelys på kritikkverdige forhold i Sudan. Følger av slik aktivitet ved retur vil sannsynligvis ligne følgene av tilsvarende aktivitet i Sudan. Alle virkemidlene som er beskrevet i del 4 og 5 kan bli tatt i bruk. Landinfo understreker at vår tolkning av eksemplene som er beskrevet der, viser at regimets hensikt dreier seg mer om å stoppe regimekritisk aktivitet og skremme folk fra å drive med det i framtida, enn om å straffe dem for aktivitet som allerede har skjedd.²⁹

Landinfo vil også understreke at det ikke nødvendigvis er noen automatikk i at politisk aktivitet i utlandet vil få praktiske følger når sudanere vender tilbake til Sudan – frivillig eller ved tvang.

Selv om etterretningen antakelig har en lav terskel for å «opprette en mappe» på noen på bakgrunn av en form for politisk aktivitet, så mener Landinfo det også er sannsynlig at personer med en politisk aktivitet som ikke er særlig stor, eller som ikke har stor gjennomslagskraft på opinionen i landet de bor i eller innenfor sitt eget miljø, ikke blir fulgt særlig tett opp. Etterretningen har nok å gjøre med å følge med på dem de ser på som reelle mulige trusler mot regimet (nettopp fordi terskelen for å bli holdt øye med er lav, og de dermed har ganske mange i fokus), og vi mener det sannsynligvis skal mer til enn for eksempel medlemskap i et politisk parti, passiv deltakelse på et møte nå og da og/eller passiv deltakelse i offentlige demonstrasjoner eller markeringer, for å bli sett på som en trussel.

Eksposering i lokale, nasjonale eller internasjonale medier kan nok ha en viss betydning, men igjen vil det avhenge av flere faktorer. Å være med på en demonstrasjon og muligens også bli avbildet i en avis med lite opplag vil sannsynligvis ha mindre betydning slik Landinfo ser det, mens en sentral rolle som

²⁸ Vi understreker at det som ved første blick kan virke som klossete opptreden av mannen som ble pågrepet for flyktningspionasje ikke nødvendigvis bør tolkes som at overvåkingen er lite sofistisert. Det er ikke gitt at han var en viktig kilde til informasjon om hva som foregikk – hensikten med akkurat hans virksomhet kan ha vært å minne sudanere i eksil om at også politisk virksomhet i utlandet blir overvåket.

²⁹ Sudanske sikkerhetstjenesters motivasjon for å kalle inn folk til slike avhør vil på mange måter minne om den som ligger bak norsk PSTs såkalte bekymringssamtaler, som også har til hensikt å sende tydelige signaler om at folk har en aktivitet som er definert som kriminell, eller grenser opp mot det. Den betydelige forskjellen ligger i hvilken virksomhet som er definert som kriminell, og hvilke maktmidler tjenesten har til rådighet og er villig til å bruke.

taler eller organisator vil kunne være mer problematisk – nettopp fordi det viser at en person har karisma, innflytelse og mobiliseringskraft. Å få fokus i et medium med stor gjennomslagskraft vil kunne bidra ytterligere til dette, men det er vanskelig å si hvor mye.

Disse vurderingene må ses i sammenheng med at sudanske sikkerhetstjenester må være godt kjent med at sudanere gjennomgående er politisk engasjerte og har sterke meninger om den politiske utviklingen i hjemlandet.

6.5.1 Manglende informasjon om forhold for tvangsreturnerte

Landinfo vil avslutningsvis poengtere at de konkrete eksemplene vi kjenner til om følger av politisk virksomhet i utlandet ved retur til Sudan, omhandler personer som har returnert frivillig til Sudan. Landinfo har ikke tilgang til kildemateriale som omhandler forhold for sudanere som er tvangsreturnert fra utlandet, verken etter endelig avslag på asylsøknad eller av andre årsaker.

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- ACHPR, dvs. African Commission on Human and Peoples' Rights (2012, 24. juli). *Joint press release on the arrest and detention of women human rights defenders in Sudan*. Banjul: ACHPR. Tilgjengelig fra <http://www.achpr.org/press/2012/07/d116/> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS, dvs. African Centre for Justice and Peace Studies (2011a, april). *Silencing the new front: The emergence of widespread torture against the youth movement*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/SilencingtheNewFront_theEmergenceofWidespreadTortureagainsttheYouthMovement1.pdf [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2011b, mai). *Stemming the tide: Arrests of students and youth continue in efforts to curb potential organising power*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/StemmingtheTide_ArrestsofStudentsandYouthContinueinEffortstoCurrbPotentialOrganisingPower.pdf [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2011c, oktober). *Government campaign to silence activists and quash demonstrations in Sudan October 2011*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/Government-Campaign-to-Silence-Activists-and-Quash-Demonstrations-in-Sudan-October-2011.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012a, januar). *Sudan steps backward: National Security intensifies violations of freedom of expression in 2011*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/Sudan-Steps-Backward-National-Security-Intensifies-Violations-of-Freedom-of-Expression-in-2011.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012b, januar). *Report on pre-trial justice in Sudan*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/Report-on-Pre-trial-Justice-in-Sudan-January-2012.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012c). *Sudan human rights monitor, December 2011-January 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/04/Human_Rights_Monitor-Issue15-FINAL.pdf [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012d). *Sudan human rights monitor, February-March 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/February-March-2012-Monitor.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012e). *Sudan human rights monitor, April-May 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/08/SHRM-April-May-2012.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012f, 27. juli). *Excessive force, mass arbitrary detentions, ill-treatment and torture used to crack down on popular protests in Sudan*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/07-27-12-Excessive-force-mass-arbitrary-detentions-ill-treatment-and-torture-used-to-crack-down-on-popular-protests-in-Sudan.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012g). *Sudan human rights monitor, June-July 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/SHRM-June-July.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2012h). *Sudan human rights monitor, August-September 2012*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.africancentreforjustice.org/wp-content/uploads/2012/12/SHRM-August-September-2012.pdf> [lastet ned 8. november 2013]

- ACJPS (2013a). *Sudan human rights monitor, October 2012-February 2013*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/03/SHRM_October_February.pdf [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2013b). *Update: Sudan human rights monitor, January-February 2013*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/07/SHRM-Update-January-February-2013.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2013c). *Sudan human rights monitor, March-April 2013*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/07/SHRM-March-April-2013-FINAL.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS (2013d, 4. oktober). *Over 170 dead, including 15 children, and 800 detained as demonstrations spread throughout Sudan*. New York: ACJPS. Tilgjengelig fra <http://www.acjps.org/?p=1663> [lastet ned 8. november 2013]
- ACJPS & JHR, dvs. African Centre for Justice and Peace Studies & Journalists for Human Rights (2013, 11. april). *Sudan: No space for free expression*. New York: ACJPS & JHR. Tilgjengelig fra <http://www.acjps.org/wp-content/uploads/2013/04/Sudan-no-space-for-free-expression-11-April-2013.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- Africa Confidential (2013, 4. oktober). September uprising. *Africa Confidential* 54(20), s. 4-5.
- Al Jazeera Center for Studies (2013, 10. oktober). *Sudan's uprising: Repercussions of tightened security grip*. Qatar: Al Jazeera Center for Studies. Tilgjengelig fra <http://studies.aljazeera.net/en/positionpapers/2013/10/201310107404332596.htm> [lastet ned 8. november 2013]
- Amnesty (2010, 19. juli). *Agents of fear: The National Security Service in Sudan*. London: Amnesty. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR54/010/2010/en/7b11e50c-3a0b-4699-8b6f-08a27f751c6c/afr540102010en.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- BBC News (2009, 4. mars). Warrant issued for Sudan's leader. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7923102.stm> [lastet ned 8. november 2013]
- Crisis Group (2011, 4. mai). *Divisions in Sudan's ruling party and the threat to the country's stability*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/174%20Divisions%20in%20Sudans%20Ruling%20Party%20and%20the%20Threat%20to%20the%20Country's%20Future%20Stability%20202.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- Crisis Group (2012, 29. november). *Sudan: Major reform or more war*. Brussel: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/194-sudan-major-reform-or-more-war> [lastet ned 8. november 2013]
- de Waal, A. (2013, 11. oktober). Making sense of the protests in Khartoum. *African Futures*. Tilgjengelig fra <http://forums.ssrc.org/african-futures/2013/10/11/making-sense-of-the-protests-in-khartoum/> [lastet ned 8. november 2013]
- Girifna (2009, 17. november). *About – man nahnu [hvem er vi]*. [s.l.]: Girifna. Tilgjengelig fra <http://www.girifna.com/about> [lastet ned 8. november 2013]
- Girifna (2012, 1. september). *Gratitude from female detainees of Sudan revolts*. [s.l.]: Girifna. Tilgjengelig fra <http://www.girifna.com/6757> [lastet ned 8. november 2013]
- Girifna (2013, 14. februar). *Sudanese writer Abdul Aziz Baraka Sakin fears for his life*. [s.l.]: Girifna. Tilgjengelig fra <http://www.girifna.com/7887> [lastet ned 8. november 2013]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2013, 13. januar). *Sudan: End crackdown on civil society – donors, diplomats should insist on respect for free speech, association*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2013/01/13/sudan-end-crackdown-civil-society> [lastet ned 8. november 2013]
- HSBA, dvs. Human Security Baseline Assessment for Sudan and South Sudan (2011, januar). *Central Reserve Police (al Ittihad al Merkazi)*. Genève: Small Arms Survey. Tilgjengelig fra

- <http://www.smallarmssurveysudan.org/fileadmin/docs/facts-figures/sudan/darfur/armed-groups/saf-and-allied-forces/HSBA-Armed-Groups-CRP.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
- Landinfo (2013, 7. november). *Sudan: Forhold for grupper med tilknytning til Darfur, Sør-Kordofan og Blå-Nilen*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/2607/1/2607_1.pdf [lastet ned 8. november 2013]
 - Lohne, J. (2012, 13. september). Raseriet mot antiislamsk film sprer seg raskt. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/Raseriet-mot-antiislamsk-film-sprer-seg-raskt-6991092.html> [lastet ned 8. november 2013]
 - NSA, dvs. National Security Act (2010, februar). *National Security Act 2010 [unofficial translation]*. Tilgjengelig fra Redress <http://www.pcrls.org/downloads/bills/Institutional%20Law/National%20Security%20Act%20010%20UNMIS%20unofficial%20English%20%20Transaltion%20final%20version%202010-02-03%20single%20space.pdf> [lastet ned 8. november 2013]
 - Sharara (u.å.). Shabab li-ajl it-taghyir – sharara [Ungdom for forandring – gnist]. *Sharara* [facebookside]. Tilgjengelig fra <https://www.facebook.com/sharat.30/info> [lastet ned 8. november 2013]
 - Svarstad, Jørgen (2012, 9. oktober). Sudansk mann (38) pågrepet av PST for flyktningspionasje. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Sudansk-mann-38-pagrepet-av-PST-for-flyktningspionasje-7012517.html> [lastet ned 8. november 2013]
 - Sætran, Frode (2013, 21. mai). Tiltalt for spionasje for Sudan – nekter skyld. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Tiltalt-for-spionasje-for-Sudan---nekter-skyld-7207268.html> [lastet ned 8. november 2013]
 - Wikipedia. *National Consensus Forces* (sist endret 13. juni 2013). Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/National_Consensus_Forces [lastet ned 8. november 2013]

Muntlige kilder

- Diplomater fra vestlige land. Møter i Khartum, april-mai 2008 og september-oktober 2012.
- Faysal Muhammad Salih, journalist. Møte i Khartum, oktober 2012.
- Flyktningshjelpen, ved stedlig representant Alexander Jones. Møte i Khartum, mai 2008.
- IOM, dvs. International Organization for Migration. Møter i Khartum, mai 2008 og oktober 2012.
- Kommunistpartiet. Møter i Khartum, mai 2008 og oktober 2012.
- Sudanske forskningsinstitutter, ikke-statlige organisasjoner, menneskerettighetsaktivister, politiske partier og tenketanker. Møter i Khartum og Ummdurman, april-mai 2008 og september-oktober 2012.
- Sudanske ungdomsaktivister. Møte i Khartum, oktober 2012.
- Utenlandsk hjelpeorganisasjon. Møte i Khartum, september 2012.